

Ayça YALTI

**VERGİ HUKUKUNDA
AYIRMA PRENSİBİ**

**FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2025**

Şubat 2025

ISBN: 978-625-5957-34-4

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com
bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Yirmili yaşlarımın Ayça'sına...

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Elinizde bulunan 2025 tarihli “Vergi Hukukunda Ayırma Prensibi” başlıklı bu çalışma, ilk olarak, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mali Hukuk Yüksek Lisans Programı kapsamında 2013 yılında hazırlanmıştır. Dr. Öğretim Üyesi Ahmet Bumin Doğrusöz danışmanlığında, Prof. Dr. Gülsen Güneş ve 2018 yılında aramızdan ayrılan rahmetli Prof. Dr. Ayşegül Mutlu’dan oluşan jüri önünde 17 Eylül 2013 tarihinde savunulmuş ve saygıdeğer hocalarım tarafından oy birliğiyle başarılı bulunmuştur.

Bu çalışmanın hazırlandığı dönemde Türk vergi sisteminde asgari ücret maalesef vergilendirilmekteydi. Ancak bilindiği gibi asgari ücretin vergilendirilmesi uygulaması, 2022 yılında, Gelir Vergisi Kanunu’nun 23. maddesinde yapılan asgari ücret düzenlemeleri sonucunda kaldırılmış ve ücret gelirlerinin asgari ücrete isabet eden kısmı gelir vergisinden istisna edilmiştir. Bu gelişme üzerine, yıllar önce sosyal devlet ilkesinin de bir gereği olarak asgari ücretin vergi dışı bırakılması gerektiğini savunan bu çalışma, geç de olsa getirilen bu düzenleme doğrultusunda gözden geçirilerek kitaplaştırılmıştır. Bilindiği gibi, tezlerin savunuldukları gibi yayınlanması teamül kabul edilir. Her ne kadar tezin savunulduğu tarihten bugüne yıllar geçmiş olsa da bu baskıda da tezin aslına sadık kalınmış ve gözden geçirme esnasında yalnızca gerektiği kadar güncelleme yapılmıştır. Dolayısıyla, hala erişilebilen çevrim içi kaynakların bağlantı adresleri yenilenmiş, erişilemeyenler, erişildiği son tarihle bırakılmış ve temel eser atıfları ise birkaç yeni ekleme ve güncelleme dışında değiştirilmeden bırakılmıştır.

Bu çalışmayı yayıma hazırlarken çok kıymetli bilgi birikimlerini, paha biçilemez vakit ve dikkatlerini benimle paylaşan çok değerli arkadaşlarım Doç. Dr. Altan Rençber’e ve Dr. Öğretim Üyesi Şebnem Kılıç’a kalpten teşekkür ederim. Kitabımı basmayı kabul ederek beni onurlandıran Filiz Kitabevi genel müdürü Oğuzhan Oruç’a ve bu süreçte her türlü desteği sağlayan yayın direktörü Cenker Tanırcan başta olmak üzere hızla yayımlanmasında emeği olan tüm çalışanlarına çok teşekkür ederim. Sayenizde geç, güç olmadı.

Ayça

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm

AYIRMA PRENSİBİNİN KURAMSAL KONUMU

1. AYIRMA PRENSİBİNİN TANIMI.....	5
2. AYIRMA PRENSİBİNE DUYULAN GEREKSİNİM VE GENEL SEYİR	6
2.1. Prensibin Genel Seyri.....	6
2.2. Tarihsel Süreçte Çeşitli Vergiler Bakımından Ayırma Prensibi	7
2.2.1. Temettü Vergisi.....	7
2.2.2. Kazanç Vergisi	8
2.2.3. Gelir Vergisine Duyulan İhtiyaç ve Kanunun Hazırlanması	9
2.2.3.1. Gelir Vergisine Duyulan İhtiyaç.....	9
2.2.3.2. Gelir Vergisi Kanunu'nun Hazırlanması	10
2.2.4. Kurumlar Vergisine Duyulan İhtiyaç ve Kanunun Tarihsel Seyri.....	11
2.3. Ayırma Prensibine İlişkin Lehte ve Aleyhte Görüşler	13
2.3.1. Ayırma Prensibini Savunanların Görüşleri.....	13
2.3.1.1. Emek ve Sermaye Gelirlerinin Elde Edilişi Bakımından	13
2.3.1.2. Devam ve Emniyet Bakımından.....	14
2.3.1.3. Gelir Yaratma Kapasiteleri Bakımından	14
2.3.1.4. Vergi Kaçakçılığı ve Vergiden Kaçınma Bakımından	14

2.3.2. Ayırma Prensibine Karşı Çıkanların Görüşleri.....	15
2.3.2.1. Emek ve Sermaye Gelirlerinin Elde Edilişi Bakımından	15
2.3.2.2. Devam ve Emniyet Bakımından.....	15
2.3.2.3. Vergi Kaçakçılığı ve Vergiden Kaçınma Bakımından	16
3. AYIRMA PRENSİBİNİN HUKUKSAL İŞLEVİ.....	16
4. AYIRMA PRENSİBİNİN TERSİNE ÇALIŞTIRILMASI: İKİLİ GELİR VERGİLEMESİ MODELİ.....	22

İkinci Bölüm

AYIRMA PRENSİBİNİN TEMELLENDİĞİ ANAYASAL PRENSİPLER

1. AYIRMA PRENSİBİNİN SOSYAL DEVLET PRENSİBİ VE SOSYAL ADALET İLE İLİŞKİSİ.....	27
1.1. Genel Olarak	27
1.2. Sosyal Devlet Prensibi ve Ayırma Prensibi ile İlişkisi.....	28
1.2.1. Sosyal Devlet Prensibi.....	28
1.2.2. Sosyal Devlet Kavramının Ayırma Prensibiyle İlişkisi.....	30
1.3. Sosyal Adalet Kavramı ve Ayırma Prensibiyle İlişkisi	32
1.3.1. Sosyal Adalet Kavramı.....	32
1.3.2. Sosyal Adalet Kavramının Ayırma Prensibiyle İlişkisi	33
2. AYIRMA PRENSİBİNİN VERGİ ADALETİ VE VERGİ YÜKÜNÜN ADALETLİ VE DENGELİ DAĞILIMI PRENSİBİ İLE İLİŞKİSİ	34
2.1. Vergi Adaleti Kavramının Ayırma Prensibiyle İlişkisi	34
2.2. Vergi Yükünün Adaletli ve Dengeli Dağılması Prensibinin Ayırma Prensibiyle İlişkisi.....	35
3. VERGİ HUKUKUNDA MALİ GÜÇ KAVRAMI: Ulaşma Aracı Olarak Ayırma Prensibi.....	37
3.1. Mali Güç Kavramı.....	37
3.2. Türk Vergi Sisteminde Mali Güce Ulaşma Yöntemleri	39
3.2.1. Asgari Geçim İndirimi ve Uygulanma Yöntemleri	39
3.2.1.1. Asgari Geçim İndirimi.....	39
3.2.1.2. Asgari Geçim İndirimi Yöntemleri.....	40
3.2.1.2.1. Matrahtan İndirme Yöntemi (Gelirden İndirme)	40
3.2.1.2.2. Vergiden İndirme Yöntemi (Dekont Sistemi).....	40

3.2.1.2.3. Bölme (Katsayı) Yöntemi	40
3.2.2. Artan Oranlık ve Uygulanma Yöntemleri	41
3.2.2.1. Artan Oranlık	41
3.2.2.2. Artan Oranlığın Uygulanma Şekilleri	41
3.2.2.2.1. Dilim Usulü	41
3.2.2.2.2. Sınıf Usulü	41
3.2.2.2.3. Gizli Artan Oranlık	42
3.2.3. Mali Güce Ulaşabilmek için Uygulanabilecek Ayırma Prensibi Biçimleri	42
3.2.3.1. Gelir Kaynaklarının Ayrılması ve Farklı Vergilendirilmesi	42
3.2.3.2. Sermaye Gelirlerine Ek Vergi Uygulanması	43
3.2.3.3. Emek Gelirlerine Vergisel İndirim Uygulanması	43
3.2.3.4. Vergi Tarifelerine Sınırlama Konulması	43
3.3. Verginin Mali Güçle Orantılı Olması Prensibinin Ayırma Prensibi ile İlişkisi	43

Üçüncü Bölüm

TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE AYIRMA PRENSİBİNİN UYGULANMASI

1. AYIRMA PRENSİBİNİN UYGULANMA BİÇİMLERİ	45
1.1. Doğrudan ve Dolaylı Vergiler Bakımından	45
1.2. Subjektif ve Objektif Vergiler Bakımından	47
1.3. Vergilerin Konusu Bakımından	49
2. EMEĞİN VERGİLENDİRİLMESİNDE AYIRMA PRENSİBİ	50
2.1. Genel Olarak	50
2.2. Vergilendirilebilir Emek: Ücret	50
2.2.1. Genel olarak Ücret	50
2.2.2. Türk Vergi Sisteminde Ücretin Vergilendirilmesi	56
2.3. Gelir Vergisi Kanunu Bakımından Ayırma Prensibinin Uygulanma Araçları	59
2.3.1. (Mülga) Asgari Geçim İndirimi Uygulanması (Eski Adıyla En Az Geçim İndirimi)	59
2.3.2. Farklı Vergi Tarifesi Uygulanması: Oran Belirleme	62
2.3.2.1. Matrah: Vergi Oranının Uygulanacağı Değer	62

2.3.2.2. Vergi Oranı.....	63
2.3.2.3. Artan Oranlılık	64
2.3.3. İstisna ve Muafiyetler	66
2.3.3.1. Genel Olarak	66
2.3.3.2. Telif Kazançları İstisnası	67
2.3.3.3. Esnaf Muafılığı	68
2.3.4. İndirim.....	68
2.3.4.1. Genel Olarak	68
2.3.4.2. Engellilik İndirimi	69
2.4. Asgari Ücret ve Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılması.....	70
2.4.1. Asgari Ücret	70
2.4.2. Ayırma Prensibinin Uygulanması Bakımından Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılması.....	72
3. SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNDE AYIRMA PRENSİBİ	76
3.1. Genel Olarak	76
3.2. Gelir Vergisi Kanunu Açısından Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesi.....	77
3.2.1. Gerçek Kişilerin Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesi	77
3.2.2. Tüzel Kişiliği Haiz Şahıs Şirketlerinin Vergilendirilmesi	78
3.3. Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesi	80
3.3.1. Kurum Kazancı Kavramı.....	80
3.3.2. Sermaye Şirketlerinin Gelirlerinin Vergilendirilmesi.....	81
3.3.3. Dernek ve Vakıflara Ait İktisadi İşletmeler, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, İş Ortaklıklarının ve Kooperatiflerin Gelirlerinin Vergilendirilmesi	84
3.3.3.1. Kooperatifler	84
3.3.3.2. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (İktisadi Kamu Kuruluşları).....	86
3.3.3.3. Derneklere ve Vakıflara Ait İktisadi İşletmeler.....	86
3.3.3.4. İş Ortaklıkları (Joint Venture)	87
SONUÇ	89
KAYNAKÇA	95

KISALTMALAR

AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
a.g.e.	: Adı geçen eser
AYMK	: Anayasa Mahkemesi Kararı
Bkz.	: Bakınız
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
dpn.	: Dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editör
Eski TTK	: 6762 sayılı (mülga) Türk Ticaret Kanunu
f.	: Fıkra
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
İ.İ.B.F.	: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
K.	: Karar
KoopK	: 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
m.	: Madde
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development
R. G.	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti